



VRHOVNO SODIŠČE
REPUBLIKE SLOVENIJE

Evidenčna številka: VS00039406

Datum odločbe: 02.10.2020

Opravična številka II.stopnje: VSK Sklep I Cp 381/2019

Senat: mag. Rudi Štravs (preds.), Tomaž Pavčnik (poroč.), mag. Nina Betetto, dr. Ana Božič Penko, mag. Matej Čujovič

Področje: CIVILNO PROCESNO PRAVO - DEDNO PRAVO

Institut: zahteva za varstvo zakonitosti - dedovanje - zapuščinski postopek - dovoljenost pritožbe - nepravočasna pritožba - zavrženje pritožbe - ustaljena sodna praksa - obrazložen odstop od sodne prakse - razveljavitev sklepa

Zveza: ZD člen 173, 173/3. ZPP člen 379, 379/1

Jedro

Zakon o dedovanju v tretjem odstavku 173. člena vsebuje pooblastilo pritožbenemu sodišču, da lahko upošteva tudi pritožbo, ki ni bila vložena pravočasno, če s tem niso prizadete pravice drugih oseb.

Obrazložen odstop od sodne prakse pomeni v prvi vrsti, da se sodišče s predhodnimi zavezujočimi odločbami vsebinsko sooči ter nosilno stališče predhodnih odločb argumentirano ovrže. Tega pritožbeno sodišče v izpodbijanem sklepu ni storilo. Pritožbeno sodišče je predhodne odločbe istega sodišča, sprejete v bistveno enakih zadevah, v celoti obšlo ter namesto tega navedlo samostojne razloge, ki z razlogi predhodnih odločb ne polemizirajo. Ne pojasnijo torej, zakaj naj bi bile predhodne odločbe napačne. Razlogi, ki jih je navedlo, pravno ne utemeljujejo nujne potrebe po odstopu od ustaljene prakse in torej niso prepričljivi.

Izpodbijana odločitev o zavrženju pritožbe v okoliščinah konkretnega primera je zato v nasprotju z vsebino tretjega odstavka 173. člena ZD, kakršna se je v primerljivih zadevah oblikovala v sodni praksi. V skladu s prvim odstavkom 379. člena ZPP (v povezavi z drugim odstavkom 391. člena ZPP), je Vrhovno sodišče zato zahtevi za varstvo zakonitosti ugodilo, sklep pritožbenega sodišča o zavrženju pritožbe razveljavilo ter zadevo vrnilo temu sodišču v nov postopek. V ponovljenem postopku naj pritožbeno sodišče pritožbo, ki jo je vložila domnevna zakonita dedinja, upošteva.

Izrek

Zahtevi za varstvo zakonitosti se ugodi, sklep sodišča druge stopnje se razveljavi in se zadeva vrne temu sodišču v ponovno odločanje o pritožbi D. A..

Obrazložitev

Dosedanji potek postopka

1. Zahteva za varstvo zakonitosti v tej zadevi je ena izmed treh, ki jih Vrhovno sodišče obravnava hkrati. Poleg te sta to še zahtevi vloženi v zapuščinskem postopku po A. A. (II Ips 27/2020) ter v zapuščinskem postopku po B. B. (II Ips 37/2020).

2. Sodišče prve stopnje je izvedlo postopek z oklicem morebitnim dedičem. Po preteku enoletnega roka se nihče ni priglasil sodišču kot dedič zapustnika. Zato je zapuščino brez dedičev po pokojnem C. B. razglasilo za lastnino Republike Slovenije. Odredilo je vknjižbo lastninske pravice v korist Republike Slovenije.

3. Zoper ta sklep je štiri leta kasneje vložila pritožbo D. D.. Sklicevala se je na pravilo tretjega odstavka 173. člena Zakona o dedovanju (v nadaljevanju ZD), ki omogoča odločanje o prepozni pritožbi. Pojasnila je okoliščine, v katerih je izvedela za zapuščinski postopek. Trdi in izkazuje, da bi bila sama dedinja. Hkrati prilaga dopis Državnega odvetništva Republike Slovenije, da ne nasprotujejo predlogu dedinje.

4. Pritožbeno sodišče je njeno pritožbo zavrglo. V razlogih je navedlo, da je bil sklep o dedovanju po pok. C. C. izdan dobra 4 leta pred vložitvijo pritožbe in izveden v zemljiški knjigi v korist Republike Slovenije. "V teh okoliščinah ni mogoče prezreti temeljnih načel zemljiškoknjižnega postopka (načela pravnega prednika, publicitetnih učinkov vpisov), ne glede na to, da se zakoniti zastopnik Republike Slovenije v korist kateri je bil leta 2015 izdan sklep, zdaj z razveljavitvijo te odločbe strinja".

Bistveno navedb v postopku pred Vrhovnim sodiščem

5. Zoper odločitev pritožbenega sodišča Vrhovno državno tožilstvo vlaga zahtevo za varstvo zakonitosti. Trdi, da je Višje sodišče v Kopru z izpodbijano odločitvijo odstopilo od svoje dolgoletne ustaljene sodne prakse pri uporabi instituta pritožbe po izteku roka po tretjem odstavku 173. člena ZD. Sklicuje se na odločbo VSK Cp 1277/2007, ki se nahaja v spletni bazi sodne prakse ter na odločbe Višjega sodišča v Kopru I Cp 309/2016, I Cp 192/2015, I Cp 126/2017, I Cp 392/2017 - ki jih vse prilaga v fotokopiji, v bazo sodne prakse pa očitno (iz nepojasnjenih razlogov) še niso bile vnešene.

6. Trdi, da gre za neargumentiran odstop od sodne prakse, ki krši načelo enakega varstva pravic iz 22. člena Ustave ter slabi pravno varnost. Hkrati opozarja, da obstaja javni interes za vložitev zahteve za varstvo zakonitosti. Primeri, ko so osebe, rojene konec 19. stoletja in izginule med vojno, ostale vpisane v zemljiški knjigi in je za ureditev zemljiškoknjižnega stanja potrebno najprej sprožiti postopek razglasitve za mrtvega, so še vedno številni. Datum smrti je v teh primerih določen večinoma dvajset let pred pričetkom ediktalnega zapuščinskega postopka. Opozarja na razloge v odločbi Vrhovnega sodišča II Ips 554/2006. V njej je Vrhovno sodišče podalo več pomembnih meril v zvezi z upoštevnostjo prepozne pritožbe v zapuščinskem postopku. Ker gre za izjemo, je nepravčasno pritožbo mogoče upoštevati le pod izjemnimi pogoji, za katere nosi trditveno in dokazno breme pritožnik. Navaja, da je zakonita dedinja v svoji pritožbi natančno pojasnila okoliščine primera. Pojasnila je, da se je šele s prejemom sklepa Okrajnega sodišča v Kopru N 12/2018 z dne 13. 7. 2018 seznanila z dejstvom, da je bil E. E. že razglašen za mrtvega in da je bil tudi že izveden zapuščinski postopek. Pritožbi je predložila listine, s katerimi izkazuje zatrjevano sorodstveno razmerje ter hkrati tudi izjavo Državnega odvetništva, iz katerega izhaja, da Republika Slovenija ne nasprotuje predlogu dedinje. Trdi, da temeljna načela zemljiškoknjižnega postopka sama po sebi niso in ne morejo biti ovira za

obravnavo zakonitih pravnih sredstev. Poleg tega je stranka postopka pravna oseba javnega prava, ki spornega razmerja ne more urediti sporazumno. Napotilo na dediščinsko tožbo pa je že v izhodišču zgrešeno, saj se v pravdi na podlagi dediščinske tožbe rešuje spor o dedni pravici.

7. Na zahtevo za varstvo zakonitosti je najprej odgovorilo Državno odvetništvo Republike Slovenije. V njem trdi, da ima (spregledani) zakoniti dedič prosto pravico izbire do sodnega varstva, sploh v primerih, kot predmetni, ko se prevzemnik zapuščine s preklicem izdanega in pravnomočnega sklepa strinja. Tako pritrjuje vloženi zahtevi za varstvo zakonitosti.

8. Na zahtevo za varstvo zakonitosti je nadalje odgovorila tudi dedinja D. D.. Meni, da je odločitev pritožbenega sodišča, da njeno pritožbo zavrže, nevaren precedens za vse ostale primere. Pojasnjuje, da je bila emigracija med obema vojnama zelo velika. To je povzročilo nered in neažurnost v javnih evidencah. Doslej je Višje sodišče v vseh primerih te vrste prepozne pritožbe obravnavalo.

Presoja Vrhovnega sodišča

9. Zahteva za varstvo zakonitosti je utemeljena.

10. Ker je bil sklep sodišča prve stopnje izdan še pred uveljavitvijo novele Zakona o pravnem postopku - ZPP-E, je Vrhovno sodišče uporabilo določbe do takrat veljavnega ZPP.

11. Zakon o dedovanju v tretjem odstavku 173. člena ZD vsebuje pooblastilo pritožbenemu sodišču, da lahko upošteva tudi pritožbo, ki ni bila vložena pravočasno, če s tem niso prizadete pravice drugih oseb.

12. Sestavni del citiranega pooblastila je zamejena diskrecijska pravica pritožbenega sodišča. Zamejena zato, ker pritožbeno sodišče ne sme upoštevati pritožbe, če bi bile s tem prizadete pravice drugih oseb, ki se opirajo na izpodbijani sklep. Diskrecijska pa zato, ker zakonsko besedilo z besedo lahko v pravno pravilo vnaša veliko elastičnost.

13. A to, da je procesnopravna norma elastična, seveda ne pomeni, da lahko sodišče odloča samovoljno. Diskrecijska pravica (bolje: pooblastilo) ustvarja polje prostega preudarka. Prosto preudariti pa pomeni upoštevati konkretne okoliščine primera na ta način, da bo odločitev, ali naj se prepozno pritožbo upošteva ali ne, skladna z upoštevnimi pravnimi načeli. To so v prvi vrsti ustavna načela, hkrati in skladno z njimi pa tudi temeljna procesna načela, prilagojena posebnostim ter notranji logiki in celovitosti zapuščinskega postopka. Vse to naj omogoči, da bo odločitev sodišča na koncu razumna, razlogi zanjo pa preverljivi.

14. Ravnanje sodišča, ko se giblje v mejah pooblastila iz tretjega odstavka 173. člena ZD, mora biti takšno, da bo skrbnemu nosilcu pravice materialnega prava (dedne pravice) omogočilo uresničitev pravice do sodnega varstva v zapuščinskem postopku. To varstvo je v veliki meri deklarativnega in pravno obličnega značaja. Ravno ti prvini sta po drugi strani tisti, ki sploh omogočata mehčanje togosti procesnih rokov v pritožbenem postopku.

15. Pomenska odprtost diskrecijskega pooblastila je utemeljena na spoznanju, da v določenih položajih še prav posebej velja, da pravo ne more vnaprej, na abstraktni ravni, zajeti vse pestrosti bodočih konkretnih primerov. Šele diskrecijsko pooblastilo zato omogoča, da bo ravnanje sodišča v nedoločenih primerih v skladu s splošnimi načeli pravnega reda, s pravnim izročilom in z utrjenimi spoznanji pravne vede (primerjaj drugi odstavek 3. člena Zakona o sodiščih).

16. Pomenska odprtost diskrecijskega pooblastila sodiščem obenem omogoča, da, ko so soočena s konkretnimi primeri, tudi oblikujejo merila (standarde) vsebinskega napolnjevanja tega pooblastila. Tako nastaja sodniško pravo. Hkrati jih zavezuje, da se v kasnejših primerih, ki so glede na konkretne okoliščine v bistvenem enaki, teh meril (sodniškega prava) tudi držijo.

17. Srž zahteve za varstvo zakonitosti v tej zadevi je:

- da so bila ta merila v sodni praksi izoblikovana ter
- da je sodišče z izpodbijanim sklepom od njih arbitrarno odstopilo.

18. Teza Vrhovnega državnega tožilstva je pravilna. Izhodiščno merilo je Vrhovno sodišče podalo v sklepu II Ips 554/2006 z dne 29. 3. 2007. Pojasnilo je, da je nepravčasno pritožbo mogoče upoštevati le pod izjemnimi pogoji. Ker je tako, je na pritožniku, ki je vložil nepravčasno pritožbo, trditveno in dokazno breme glede vprašanja, zakaj bi bilo treba v njegovem primeru narediti izjemo od pravila, da pritožbeno sodišče odloča le o pravočasnih pritožbah.

19. Vrhovno državno tožilstvo utemeljeno pojasnjuje, da je obravnavana zadeva ena iz množice tistih, ko so osebe, rojene konec 19. stoletja, med vojno izginile, obenem pa ostale vpisane v zemljiški knjigi in je za ureditev zemljiškknjižnega stanja treba najprej sprožiti postopek razglasitve za mrtvega, nato pa še zapuščinski postopek. Na eni strani imamo torej opraviti s fantomskimi vknjižbami, na drugi strani pa z oklicnim postopkom po davno umrli osebi. Tak oklicni postopek pa se po naravi stvari zlahka izmakne resničnim dedičem. Pričakovanje, da bi ljudje kar tako, brez stvarnega pričakovanja neke objave prebirali razglasni del Uradnega lista, ni realno. Oklicni postopek zato temelji na predpostavki, ki je v svojem realnem bistvu že fikcija.

20. Vrhovno državno tožilstvo je hkrati s predložitvijo odločb Višjega sodišča v Kopru, ki so bile izdane v primerljivih življenjskih primerih, izkazalo obstoj meril, ki se nanašajo na opisano množico življenjskih primerov. Bistvene opredelilne lastnosti v navedenih zadevah¹ so, da so pritožniki pojasnili: (a) da so potencialni dediči; (b) da za obstoj zapuščinskega postopka niso vedeli; (c) da Republika Slovenija kot kaduk soglašala z obravnavanjem prepozne pritožbe na podlagi tretjega odstavka 173. člena ZD.

21. Povzetek pritožbe (ki je bila z izpodbijanim sklepom zavržena kot prepozna) utemeljuje sklep, da gre za zadevo, ki je v bistvenem enaka predhodni sodnim primerom. Iz navedenega sledi nadaljnji sklep, da je pritožbeno sodišče z izpodbijanim sklepom odstopilo od ustaljene sodne prakse. Prepoved arbitrarnega odstopa od uveljavljene sodne prakse je sestavni del načela enakega varstva pravic iz 22. člena Ustave.²

22. Obrazložen odstop od sodne prakse pomeni v prvi vrsti, da se sodišče s predhodnimi zavezujočimi odločbami vsebinsko sooči ter nosilno stališče predhodnih odločb argumentirano ovrže. Tega pritožbeno sodišče v izpodbijanem sklepu ni storilo. Pritožbeno sodišče je predhodne odločbe istega sodišča, sprejete v bistveno enakih zadevah, v celoti obšlo³ ter namesto tega navedlo samostojne razloge, ki z razlogi predhodnih odločb ne polemizirajo. Ne pojasnijo torej, zakaj naj bi bile predhodne odločbe napačne. Razlogi, ki jih je navedlo, pravno ne utemeljujejo nujne potrebe po odstopu od ustaljene prakse in torej niso prepričljivi.

23. Prepričljivi pa razlogi izpodbijanega sklepa niso niti sami zase. Domnevna dedinja jim v odgovoru na zahtevo prepričljivo nasprotuje, ko trdi, da zemljiškknjižna načela prav v enaki meri nasprotujejo obravnavi prepozne pritožbe kot sklepanju sporazuma med Republiko Slovenijo in dedinjo ali pa reševanju položaja

prek dediščinske tožbe. S tem izvotli argument, ki se opira na zemljiškoknjižna načela. Sklep o dedovanju zaradi svoje deklarativnosti ne more izničiti pravice morebitne tretje osebe, ki bi v pravnem prometu pošteno ravnala, se zanesla na podatke zemljiške knjige ter v vmesnem času pravnoposlovno pridobila lastninsko pravico. Obravnava prepozne pritožbe v zapuščinskem postopku na eni ter varstvo dobroverne tretje osebe v zemljiškoknjižnem postopku sta ločena, relativno samostojna pravna položaja.

24. Tako ostane le še dilema, ali dedič, v položaju kakršen je tudi obravnavan, lahko varuje svoj položaj (tudi) prek instituta prepozne pritožbe ali pa bi moral (nujno) izbrati pot, ki jo zarisuje 130. člen ZD. Zakonsko besedilo omogoča obe razlagi, a k izbiri prve možnosti (zaradi pretekle prakse) tehtnico odločilno nagiba že argument precedensa in načelo enakega varstva pravic (22. člen Ustave).

25. Izpodbijana odločitev o zavrženju pritožbe v okoliščinah konkretnega primera je zato v nasprotju z vsebino tretjega odstavka 173. člena ZD, kakršna se je v primerljivih zadevah oblikovala v sodni praksi. V skladu s prvim odstavkom 379. člena ZPP (v povezavi z drugim odstavkom 391. člena ZPP), je Vrhovno sodišče zato zahtevi za varstvo zakonitosti ugodilo, sklep pritožbenega sodišča o zavrženju pritožbe razveljavilo ter zadevo vrnilo temu sodišču v nov postopek. V ponovljenem postopku naj pritožbeno sodišče pritožbo, ki jo je vložila domnevna zakonita dedinja, upošteva.

¹ Gre za naslednje odločbe Višjega sodišča v Kopru: VSK Cp 1277/2007, I Cp 309/2016, I Cp 192/2015, I Cp 126/2017 in I Cp 392/2017.

² Več glej npr.: Aleš Galič v: Komentar Ustave Republike Slovenije (urednik Matej Avbelj), Evropska pravna fakulteta, Nova univerza, Ljubljana, 2019, 1. del, str. 181 do 183.

³ Ali jih je poznalo ter jih je preprosto ignoriralo ali pa jih ni poznalo zato, ker, izvzemši prvo, še niso vneseno v spletno bazo sodne prakse, za stranke ni pomembno.

Datum zadnje spremembe: 04.12.2020